

TACİKİSTAN

SOĞUK DEPOCULUK SEKTÖRÜNDE PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

19 Haziran 2025

Duşanbe Ticaret Müşavirliği

1. Ülke Pazarında Soğuk Depoculuk Sektörü

Tacikistan'ın ana sektörlerinden biri tarımdır. Şu anda ülke GSYİH'nın yaklaşık %23,3'ünü, istihdamın %70'inden fazlasını, ihracatın %25'ini ve vergi gelirlerinin %35'ini tarım sektörü sağlamaktadır. Tarımsal faaliyetlere uygun toplam alan 7,2 milyon hektar olmakla birlikte bu alanın büyük bir kısmı mera olarak kullanılmaktadır. Tarımsal ürünler için ekilen alan yaklaşık 675 bin hektar olup bunun sadece 470 bin hektarı sulanmaktadır. Bu alanların 180 bin hektarlık kısmı ise bahçe ve üzüm bağlarından oluşmaktadır. Tacikistan'ın sulanan topraklarında her yıl 1,4 milyon tondan fazla tahıl, 900 bin ton patates, 1,6 milyon ton sebze, 595 bin ton kavun ve 300 bin tondan fazla meyve üretilmektedir.

Tacikistan'da soğuk depo kapasitesi henüz çok sınırlıdır. Ülkede çok sayıda küçük-orta ölçekli soğuk depo bulunmakla birlikte modern ve büyük ölçekli tesisler nadirdir. Örneğin Gissar Sitabr Agro adlı bir tesiste kurulan 2.000 tonluk soğutma ve 1.000 tonluk ultra-düşük oksijen deposu bunlardan biridir. Yine 2023'te Sughd bölgesi Mastchoh ilçesinde 500 ton kapasiteli bir soğuk depo devreye alınmıştır. Ayrıca Hisor bölgesinde 300 ton kapasiteli modern bir soğuk depo GEF/EBRD kredisiyle inşa edilmiştir. Dünya Bankası destekli Kır Tarım Kalkınma Projesi (REDP) kapsamında da 45 adet mevcut tarım soğuk deposu ısı yalıtımı ve ekipman yenilemesi yapılarak elden geçirilmiştir. ACDI/VOCA ve FAO gibi kuruluşlar, mevcut soğuk depo kapasitesini ve eksikliklerini ortaya koymak için çalışmalar yürütmektedir.

Tacikistan'da tarım, gıda ve sağlık sektörlerinin büyümesi ile birlikte soğuk hava depolama ekipmanlarına olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Özellikle tarımsal üretimin mevsimsel olması ve gıda israf oranlarının yüksekliği, modern depolama çözümlerine olan talebi artırmaktadır. Bunun yanında, aşılar ve sıcaklığa duyarlı ilaçlar gibi sağlık ürünleri de güvenli depolama altyapılarına ihtiyaç duymaktadır. Ancak ülke genelinde mevcut soğuk zincir altyapısı oldukça sınırlıdır. Dağlık coğrafya ve dağınık yerleşim yapısı, altyapı yatırımlarını zorlaştırmakta ve ekipman erişimini kısıtlamaktadır. Bu durum, özellikle kırsal bölgelerde ciddi pazar kayıplarına yol açmaktadır. Tarım ürünlerinin pazara ulaşmadan bozulması, üreticilerin gelirini azaltmakta ve genel gıda arz güvenliğini tehdit etmektedir.

Mevcut depolama kapasitesinin yıllık hasadın %6'sı olduğu tahmin edilmekte olup ülke hasat sonrası üretimin (tarlada veya nakliye sırasında) yaklaşık %50'si oranında kayıp yaşamakta, ürün pazara ulaştığında ise önemli oranda bozulma meydana gelmektedir.

Süpermarketler, tedarik zinciri boyunca standartları yükselttikçe soğuk depolamaya da ihtiyaç duyulmaktadır. Tedarik zincirinin önemli bir halkasını teşkil eden soğuk depoculuk kapasitesinin geliştirilmesi, dünyanın en büyük taze meyve ve sebze ithalatçılarından biri olan Rusya pazarlarındaki artan talebinin karşılanmasına da yardımcı olacaktır.

Tacikistan'da enerji altyapısındaki yetersizlikler, soğuk hava depolama tesislerinin etkin çalışmasını engelleyen temel sorunlardan biridir. Elektrik arzında yaşanan kesintiler ve yüksek enerji maliyetleri, depolama sistemlerinin sürdürülebilirliğini doğrudan etkilemektedir. Bunun yanında, modern ekipmanların yüksek maliyetleri ve uygun finansman araçlarının eksikliği, yeni yatırımların önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Teknik bilgi ve yetkinliğe sahip personel eksikliği de kurulum, bakım ve yönetim süreçlerinde sorun yaratmaktadır. Soğuk zincir sistemlerinin devamlılığı için gerekli olan yedek parça, bakım hizmeti ve teknik destek altyapısının gelişmemiş olması, mevcut tesislerin verimli çalışmasını engellemektedir.

Soğuk hava depolama sistemlerinin etkinliği, yalnızca ekipmanın kalitesiyle değil, aynı zamanda lojistik altyapının gücüyle de doğrudan ilişkilidir. Tacikistan’da modern lojistik merkezlerin eksikliği, soğuk zincir çözümlerinin yaygınlaşmasını sınırlamaktadır. Tarımsal üretim bölgeleri ile tüketim merkezleri arasındaki ulaşım ağları yetersizdir. Dağlık arazi ve mevsimsel ulaşım sorunları, taze ürünlerin zamanında ve güvenli taşınmasını zorlaştırmaktadır. Soğuk zincirin kırılmadan sürdürülebilmesi için hem kamu hem özel sektörün birlikte çalışarak taşıma, depolama ve dağıtım zincirini entegre bir şekilde güçlendirmesi gerekmektedir. Ayrıca, gümrük ve sınır işlemlerindeki gecikmeler de ithal soğuk hava ekipmanlarının ülkeye girişini yavaşlatmakta ve maliyetleri artırmaktadır.

1.1 Sektörde Üretim

- Somon Agro Sanoat LLC-Küşoniyon Bölgesi

2023 yılında, Küşoniyon bölgesinin Fayzi İstiqlol köyünde, Somon Agro Sanoat LLC tarafından modern bir soğuk hava deposu inşa edilmiştir. Bu tesis, 2.000 ton meyve ve sebze depolama kapasitesine sahip olup, toplam 5.200 metrekarelik bir alana yayılmıştır. Tesis, Türkiye ve İtalya’dan ithal edilen modern, otomatik cihazlarla donatılmıştır. Depolanan ürünler arasında havuç, patates, elma, nar, üzüm ve hurma gibi çeşitli meyve ve sebzeler bulunmaktadır.

- LLC Zarnisori Shahrinav-Şahrinav Bölgesi

LLC Zarnisori Shahrinav, Şahrinav bölgesinde 500 ton kapasiteli modern bir soğuk hava deposu inşa etmiştir. Bu tesis, beş bağımsız odadan oluşmakta ve her biri 100 ton kapasiteye sahiptir. Tesis, Avrupa Birliği, Yeşil İklim Fonu ve Güney Kore destekli GEFF kredisiyle finanse edilmiştir. Yıllık 44.112 kWh enerji tasarrufu sağlamaktadır.

- Sokhtmon-3 LLC-Mastchoh Bölgesi

Mastchoh bölgesinde, “State Institution for the Development of Mastchoh” ve yerel girişimciler tarafından 500 ton kapasiteli bir soğuk hava deposu inşa edilmiştir. Tesis, 1.600 metrekarelik bir alana yayılmış olup, üç ayrı depolama alanına sahiptir. İnşaat, Sokhtmon-3 LLC tarafından gerçekleştirilmiştir.

- CBFI-Guangzhou Icesource Co., Ltd.

Çin merkezli Guangzhou Icesource Co., Ltd. (CBFI), Tacikistan’da büyük ölçekli bir soğuk hava deposu projesi gerçekleştirmiştir. Bu proje, ülkenin en büyük modern kümes hayvancılığı agro-endüstriyel kompleksi olup, 25.400 metrekarelik bir alanı kapsamaktadır. Tesis, çift spiral hızlı dondurucu, 12 tonluk pul buz makinesi, hızlı dondurma deposu ve düşük sıcaklıklı geçici depolama odaları gibi çeşitli soğutma teknolojileriyle donatılmıştır.

- OnlyKem Technology Co., Ltd.

OnlyKem Technology Co., Ltd., Tacikistan’da üzüm depolamak için özel olarak tasarlanmış bir soğuk hava deposu kurmuştur. Tesis, 24x10.6x5 metre boyutlarında olup,

Bitzer kompresörlü genişletilmiş kondenser ünitesi ile donatılmıştır. Bu depo, üzümün tazeliğini korumak için uygun nem ve düşük sıcaklık koşulları sağlamaktadır.

- TERMOBOX.RU – TARA.Market Ltd.

TARA.Market Ltd., TERMOBOX.RU markası altında profesyonel termal konteynerler üretmektedir. Bu termal kutular, 18 ila 131 litre arasında değişen kapasitelerde olup, gıda, ilaç ve diğer ısıya duyarlı ürünlerin taşınması için uygundur. Şirket, Tacikistan dahil olmak üzere BDT ülkelerine ürün tedarik etmektedir.

1.2 Ortalama Üretici Fiyatları

Tacikistan'ın Khatlon bölgesinde meyve ve sebze için aşağıdaki teknik özelliklere sahip bir soğuk hava deposunun kurulumunda toplam maliyetin yaklaşık 500 bin USD olduğu anlaşılmıştır.

Teknik Özellikler

- Kapasite: 500 Ton
- Sıcaklık Aralığı: +1°C-+8°C
- Soğutma Sistemi: Endüstriyel Freon Bazlı Sistem
- Depo Yapısı: Sandviç Panel Yalıtımlı, Prefabrik
- Elektrik İhtiyacı: 150 Kw (Jeneratör Zorunlu)
- Yükleme/Boşaltma Alanları: 2 Rampalı
- Araç Erişimi: TIR Erişimine Uygun Yol Bağlantısı

1.3 Sektörde Üretici Yerli Firmalara ve Üretici Birlikleri/Derneklerine İlişkin Bilgiler

- LLC Zarnisori Shahrinav

Lokasyon: Shahrinav, Tacikistan

Yatırım: 500 ton kapasiteli, 5 bağımsız odalı modern soğuk hava deposu

Finansman: EBRD'nin GEFF programı kapsamında 51.582 USD kredi ve %30 AB hibesi

Amaç: Kendi meyve üretimini depolamanın yanı sıra, bölgedeki diğer çiftçilere de depolama hizmeti sunmak

Hedef Pazarlar: Rusya, Kazakistan ve Afganistan'a düzenli meyve ihracatı

- Duşanbe Soğuk Depo Tesisi (Yapım Aşamasında)

Lokasyon: Duşanbe, Tacikistan

Özellikler: Gelişmiş soğutma sistemleri, farklı ürünler için özel depolama alanları ve verimli lojistik yönetimi

Hedef: Hasat sonrası kayıpları azaltmak ve perishable ürünlerin raf ömrünü uzatarak hem iç piyasada hem de ihracatta etkinlik sağlamak

- Tacikistan Ticaret ve Sanayi Odası (CCI RT)

Rolü: Yatırımcılara destek sağlamak, ticaret fuarları düzenlemek ve uluslararası iş birliklerini teşvik etmek

Web Sitesi: <http://www.tpp.tj/eng/>

- Tacikistan Girişimciler ve Sanayiciler Birliği

Amacı: Yerli üreticilerin çıkarlarını korumak, iş geliştirme destekleri sunmak ve devlet kurumlarıyla etkileşimi kolaylaştırmak

- Ulusal Gıda Endüstrisi İşletmeleri Birliği

Üyeleri: Gıda üreticileri, toptancılar ve perakendeciler

Faaliyet Alanı: Gıda sektöründe kalite standartlarını yükseltmek ve sektörel iş birliklerini teşvik etmek

1.4 Sektörde Perakende ve Toptan Satışlara İlişkin Bilgi

Tacikistan’da soğuk hava deposu kurmak için gerekli ekipmanların fiyatları, depo kapasitesi, sıcaklık aralığı ve kullanılan teknolojiye bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Aşağıda, 500 ton kapasiteli bir meyve-sebze soğuk hava deposu için temel ekipmanların tahmini maliyetleri gösterilmiştir.

- Soğutma Sistemi (Kondenser Ünitesi + Evaporatör)
Fiyat Aralığı: 2.000 – 5.000 USD (birim başına)
- Sandviç Paneller (İzolasyon Panelleri)
Fiyat Aralığı: 1.850 – 2.000 USD (100 tonluk depo için)
- Soğuk Oda Kapıları
Fiyat Aralığı: 500 – 1.500 USD (adet başına)
- Elektrik ve Otomasyon Sistemleri
Fiyat Aralığı: 5.000 – 10.000 USD
- Yedek Güç Kaynağı (Jeneratör)
Fiyat Aralığı: 10.000 – 15.000 USD

500 ton kapasiteli bir soğuk hava deposu için toplam yatırım maliyeti, yukarıdaki ekipmanlar ve inşaat giderleri dahil olmak üzere yaklaşık 500 bin USD’dir.

2. Ülkenin Sektörde Dış Ticareti

2.1 Sektörde Ülkenin En Fazla İthalat Gerçekleştirdiği Ülkeler (2023)

	Ülke Adı	İthalat Değeri (1000\$)	Miktar	Oran (%) (İthalat Değeri/Toplam İthalat)
1	Türkiye	1942	84 ton	46.1
2	Çin	1768	33 ünite	42
3	Rusya	194	27 ton	4.6
4	Hollanda	141	23 ünite	3.3
5	Kenya	50	20 ton	1.2
6	Almanya	41	5 ton	1
7	ABD	26	2 ton	0.6

8	Hindistan	20	1 ton	0.5
9	Özbekistan	17	0	0.4
10	Avusturya	7	0	0.2

2.2 Sektörde Ülkenin En Fazla İhracat Gerçekleştirdiği Ülkeler (2024)

Sektörde ülkenin ihracatı bulunmamaktadır.

2.3 Sektörde Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İthalat Yaptığı Ürünler (2024)

Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	İthalat Değeri (1000.\$)	Türkiye'den İthalatı (1000.\$)	Türkiye'den İthalatının Payı (%)
841869	Komple soğutma tesisleri	4214	1942	46.1

2.4 Sektörde Ülkenin Altılı Tarife Bazında En Fazla İhracat Yaptığı Ürünler (2024)

Sektörde ülkenin ihracatı bulunmamaktadır.

3. Sektörde Ülkemizden İhracat (Değer ve Miktar)

3.1 Sektörde Ülkemizin Ülkeye İhracatı (1.000 \$)

	Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	2019	2020	2021	2022	2023
1	841869	Komple soğutma tesisleri	81	521	777	193	1942

3.2 Sektörde Ülkemizin Ülkeye İhracatı (Miktar)

	Gümrük Tarife Kodu (6 Basamaklı)	Ürün Adı	2019	2020	2021	2022	2023
1	841869	Komple soğutma tesisleri	11 ton	0	0	46 ton	84 ton

4. Sektörde İhracat Yoluyla Pazara Giriş

4.1 Sektör İçin Hedef Bölgeler/Şehirler/Eyaletler

Tacikistan'ın kuzeyinde yer alan Sughd Vilayeti ile başkent Duşanbe, mevcut lojistik altyapıları ve ekonomik faaliyetlerin yoğunluğu nedeniyle soğuk hava deposu yatırımları için öne çıkan bölgeler arasındadır. Ayrıca, Gorno-Badahşan ve Khatlon bölgeleri, yoğun tarımsal üretim nedeniyle depolama ihtiyacının en yüksek olduğu alanlardandır. Bu bölgelerde tarım ürünlerinin depolanması ve pazara zamanında ulaştırılması, hem ekonomik verimlilik hem de gıda güvenliği açısından önem arz etmektedir. Tarımsal üretimin belli dönemlerde yoğunlaştığı bu bölgelerde, mevsimsel depolama çözümlerinin yaygınlaştırılması, ürün kayıplarını minimize edecek ve pazar sürekliliğini sağlayacaktır. Özellikle Sughd bölgesinde yapılacak yatırımlar, ülke genelinde lojistik dengelerin iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır.

4.2 Sektörde Önde Gelen Firmalar ve Pazarın Yapısı

4.2.1 İlgili Oda/Birlik/Dernek/STKlar ve İletişim Bilgileri

Bkz. 1.3

4.2.2 Varsa İthalatçı Firma Bilgisi Alınabilecek Açık Kaynaklar

Tacikistan’da faaliyet gösteren büyük firmalara <http://businessguide.tpp.tj/pages/index.html> linkindeki “Large companies and exporters” sekmesinden erişebilmektedir.

4.3 Sektörün İthalatında Zorunlu Belgeler

Bir ithalat işleminde, eşyanın GTİP numarasına göre değişmekle birlikte, asgari aşağıdaki belgelerin hazır bulundurulması/ibrazı zorunludur:

- İthale konu eşyaya ilişkin bilgileri (gönderici, alıcı, kıymet, tarife, menşe, taşıma bilgileri, ödenecek vergiler, eşyaya eşlik etmesi gereken belgeler) içeren gümrük beyannamesi,
- CMR belgesi,
- Fatura,
- Çeki listesi,
- Tajikstandard tarafından verilen uygunluk değerlendirmesi sertifikası,
- Gıda Güvenliği Komitesince verilen karantina sağlık sertifikası,
- Vergi Komitesince verilen şirket tescil belgesi,
- Vergi Komitesince verilen şirket kuruluş belgesi,
- Vergi kayıt belgesi,
- Menşe şahadetnamesi,
- Gümrük işlemlerini yürütmek üzere gümrük komisyoncusuna veya firma temsilcisine yetki veren vekaletname,
- TIR karnesi

4.4 Sektörde Sevk Öncesi İnceleme Zorunluluğu Var mıdır? Varsa Yetkilendirilmiş Gözetim Şirketleri Hangileridir?

Sevk öncesi inceleme, TajikStandard tarafından yapılmaktadır.

4.5 Sektördeki Önemli Fuarlar ve Tarihleri

Ülkede sektörel bir fuar düzenlenmemektedir.

Genel mahiyette ticari fuarlar Tacikistan’ın başkenti Duşanbe’de (9-11 Ekim 2025), Sughd Bölgesi Hocent şehrinde (12-14 Haziran 2025) ve ayrıca, Duşanbe’de “TAJBUILD” İnşaat Fuarı (16-18 Ekim 2025) düzenlenmektedir. Anılan fuarlar herhangi bir destek veya teşvik kapsamına alınmamıştır.

4.6 Sektör Firmalarına Hitap Eden ve Gerçekleştirilmesi Planlanan Ticaret Heyetleri

Sektör firmalarına hitap eden gerçekleştirilmesi planlanan ticaret heyeti bulunmamaktadır.

4.7 Varsa Sektörde İhale Yayınlayan Kamu Kurumları ile İlgili Bilgiler

Tacikistan'da yabancı şirketlerin teklif sunabileceği uluslararası bazda ihale duyuruları Tacikistan Devlet Mülkleri Yönetimi ve Devlet Yatırım Komitesi web sitesinde ilan edilmektedir (<https://investcom.tj/tenders.html>).

Tacikistan'daki enerji projelerine yönelik ihaleler, Tacikistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Enerji Tesisleri İnşaatı Proje Yönetim Grubu web sitesinde ilan edilmektedir (<http://www.energyprojects.tj/index.php/en>).

Ayrıca, ihalelere finansal destek sağlayan IMF, ADB, IsDB, EBRD, WB, IFC, KfW vb. uluslararası kuruluşların resmi web sayfalarından da ulaşılabilmektedir.

Diğer taraftan ilgili kamu idarelerince yayınlanan çoğunlukla yerel nitelikteki ihalelere <https://www.zakupki.gov.tj> ve <http://eprocurement.gov.tj> web sitelerinden takip edilebilmektedir.

4.8 Ülkenin, Ülkemiz ve Diğer Ülkelerle STA/Tercihli Ticaret Anlaşmaları Hakkında Bilgi

Türkiye ile STA/TTA anlaşması bulunmamaktadır. Tacikistan'ın yürürlükteki STA'ları aşağıdaki tablo yardımıyla gösterilmiştir.

Ülke	İmzalanma Tarihi	Onay Tarihi	Durum
Azerbaycan	13/08/2007	16/01/2008	STA
Beyaz Rusya	03/09/1998	20/11/1998	STA
Ermenistan	02/03/1994	1995	STA
Kazakistan	22/11/1995	01/04/1997	STA
Kırgızistan	19/01/2000	07/12/2001	STA
Özbekistan	24/09/1993	10/01/1996	STA
Rusya	10/10/1992	08/04/1993	STA
Ukrayna	21/06/2001	06/07/2001	STA

Eylül 1993'te BDT üyeleri (Beyaz Rusya, Ermenistan, Kazakistan, Kırgız Cumhuriyeti, Moldova, Özbekistan, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan) tek ekonomik bölge oluşturma amacıyla Ekonomik Birlik Kurulması Hakkında Anlaşmayı imzalamıştır.

Bu çerçevede BDT-STA'sına taraf olduğu için BDT ülkelerinde üretilen ve menşe belgesine sahip olan mallara Tacikistan'da gümrük vergileri, eş etkili vergiler, ithalat kotası ve kontenjanı veya ihracat önlemleri (vergisi veya kota) uygulanmamaktadır.

4.9 Varsa Tercihli Tarifeden Yararlanmak İçin Gereken Belgeler

Türkiye ile STA/TTA anlaşması bulunmamaktadır.

4.10 Sektörde Standartlar

Tacikistan Hükûmeti, SSCB döneminden miras kalan kalite altyapısını uluslararası normlara uyumlu hale getirmeye çalışmaktadır. Ülke, kağıt üzerinde kapsamlı bir

zorunlu standartlar düzenlemesine sahip olsa da iyi donanımlı laboratuvarların, kalifiye personelin ve kurumsal kapasitenin bulunmaması bu düzenlemenin etkin bir şekilde yönetilememesine sebep olmaktadır.

Ürün ve Hizmetlerin Belgelendirilmesi Kanunu ve diğer kanunlar Tacikistan'daki belgelendirme prosedürlerini düzenlemektedir. Tacikistan'a ithal edilen tüm malların teknik, farmakolojik, sıhhi, veterinerlik, bitki sağlığı ve çevre standartlarını ve gerekliliklerini karşılaması gerekmektedir. Tacikistan Standardizasyon, Metroloji, Sertifikasyon ve Ticari Denetleme Ajansı (TajikStandard) ve bu kurumca onaylı diğer kurumlar tarafından zorunlu sertifikasyon görevleri yerine getirilmektedir.

TajikStandard

Adres: N.Karaboev sokak 42/2,

Duşanbe/Tacikistan, 734018.

Telefon: +992 37 233-48-12

e-mail: info@standard.tj

<https://www.standard.tj/>

4.11 Sektörde Etiketleme

Tacikistan Cumhuriyeti Ticari Markalar ve Hizmet Markaları Kanunu uyarınca, ülkeye ithal edilen çoğu ürünün Tacikçe veya Rusça etiketlenmesi gerekmektedir. Ürün etiketleri isim, üretici, menşe ülke, üretim tarihi, geçerlilik süresi, saklama koşulları, besin değerleri ve kullanım talimatları gibi bilgileri içermelidir. Etiketleme ile ilgili ayrıntılı bilgilere Doc_120873 (tajtrade.tj) linkinden erişilebilmektedir.

4.12 Sektörde Ambalajlama

Bkz. “4.11 Sektörde Etiketleme”

4.13 Lojistik

2024 yılı verileri baz alındığında Türkiye’den Tacikistan’a ihraç edilen ürünlerin değer bazında %87’si karayolu, %11’i havayolu, %2’si ise denizyolu ile taşınmıştır. 2024 yılında Tacikistan’dan ithal edilen ürünlerin taşınmasında ise %74 oranında karayolu, %26 oranında ise denizyolu kullanılmıştır.

İstanbul’dan Duşanbe’ye hareket eden bir TIR’ın varış süresi 8 ila 14 gündür.

Dünya Bankası tarafından yayımlanan 139 ülkenin lojistik performanslarının değerlendirildiği sekizinci “Lojistik Performans İndeksi (LPI) 2023” raporunda; Tacikistan, 2,5 puanla 97. sırada yer almıştır. Anılan ülke 2018 raporunda ise 160 ülke arasında 2,34 puanla 134. sırada yer almıştı. Puanlama; gümrük ve sınır geçiş işlemlerinin etkinliği, ticaret ve taşımacılık altyapısının kalitesi, lojistik hizmetlerin kalitesi ve rekabetçiliği, rekabetçi fiyatlarla uluslararası sevkiyatları düzenleme kolaylığı, sevkiyatların takibi ve izlenebilmesi, sevkiyatların alıcıya zamanında ulaşması ölçütlerine göre yapılmaktadır. LPI; bir ülkeye yatırım kararı verilirken kullanılan en önemli göstergelerden biridir.

Ülkemiz ile Tacikistan arasındaki en uygun ulaşım güzergahının Hazar güzergahı olduğu düşünülmektedir. Ancak, Hazar Denizi’ndeki maliyetlerin yüksekliği ve Ro-

Ro gemilerinde tarifeli seferlerin bulunmamasının getirdiği süre dezavantajı nedenleriyle Tacikistan'a taşımalar yoğunlukla İran güzergahı üzerinden gerçekleştirilmektedir. Hazar güzergahında tarifeli seferlerin uygulanması ile rekabetçi fiyatların oluşturulması için ülkemizin taraf ülkeler nezdinde girişimleri devam etmektedir.

Tacikistan ile Türkiye arasındaki taşıma ücretleri ortalaması tüm taşıma modlarında kg başı 0.34 dolardır. Hazar güzergahı için 9.000 dolar, Rusya için 7.600 dolar, İran güzergahı için 7.300 dolar navlun maliyeti ortaya çıkmaktadır.

4.14 Dağıtım Kanalları

Tacikistan'da ticari malların temini ve ulaştırması büyük oranda büyük çaplı distribütör ve toptancılar aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Distribütör ve toptancılar yoğun olarak Başkent Duşanbe ve Sughd Bölgesi Hocent şehrinde faaliyet göstermektedir.

Ülkede en yaygın olarak üretici-toptancı-perakendeci-nihai tüketici kanalı kullanılmaktadır. Toptancılar ürünleri üreticiden satın alıp perakendecilere veya nihai tüketicilere satmaktadır. Ülkede sanayi üretimi gelişmemiş olması ve yeterli ham madenin bulunmaması nedeniyle hemen hemen her kalemde ithalata bağlıdır. İthalatçılar tarafından da yaygın olarak kullanılmakta olan ithalatçı-toptancı-perakendeci-nihai tüketici kanalı geçerlidir.

4.15 E-Ticaret

4.15.1 Ülkedeki Pazaryerleri

Tacikistan'ın başkenti Duşanbe dışında Hocent, Bohtar, Hisar ve Kulob gibi şehirlerde büyük pazar yerlerinde hem toptancı hem de perakendeciler ürün dağıtımını gerçekleştirmektedir. Başkent Duşanbe'de gıda ürünleri temini için Mehirgon ve Farovon, tekstil ve ev eşyaları için Korvon ve inşaat malzemeleri için Kuşoniyon pazarı ana dağıtım yerleridir.

4.15.2 Özel Günler, Bayramlar vb.

1 Ocak Yılbaşı Bayramı, 8 Mart Anneler Günü, 21-24 Mart Uluslararası Nevruz Bayramı, 9 Mayıs Zafer Bayramı, 27 Haziran Ulusal Birlik Günü, 9 Eylül Bağımsızlık Günü, 6 Kasım Anayasa Bayramı, Ramazan ve Kurban Bayramlarının 1.günü Tacikistan'ın özel/tatil günleridir.

Resmi kurumlarda mesai saatleri Pazartesi-Cuma 8:00-17:00, Cumartesi günü ise saat 8:00-14:00 arasındır. Öğle tatili 12:00-13:00 arasındır. Pazar günü hafta sonu tatilidir.

4.15.3 En Çok Kullanılan Sosyal Medya Platformları

Ülkede en çok kullanılan sosyal medya platformları; Facebook, Instagram, Telegram ve WhatsApp'tır.

4.15.4 E-Ticaretteki Gümrük Vergileri ve Muafiyetleri

Bkz. “4.18 Sektörde Vergiler”

4.15.5 E-Ticarete Yönelik Düzenlemeler

Tacikistan’da e-ticaret hakkındaki kanun 24 Aralık 2022 yılında yürürlüğe girmiştir. Tacikistan Ekonomik Kalkınma ve Ticaret Bakanlığının 2025-2029 dönemini kapsayan e-ticaret programı International Trade Centre desteği ile hazırlanmıştır.

4.15.6 E-Ticarete Yönelik Lojistik Hizmetleri

Ülkede yeni gelişmekte olan bu sektörde Çin’in Pinduoduo ve Rusya’nın Wildberries Marketplace hizmetleri 2025 yılı itibarıyla faaliyete geçmiştir.

4.16 Tanıtım ve Pazarlama

Tacikistan’da en yaygın kullanılan satış teknikleri, doğrudan pazarlama, ağızdan ağıza pazarlama ve dijital pazarlamadır.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanlar arasındaki iletişim de global boyutlara taşınmıştır. Vermek istediğiniz bir mesajı saniyeler içerisinde dünyanın herhangi bir yerine ulaştırmak mümkün bulunmaktadır. Yüksek hız ve etkiyi yakalamak isteyen markalar, geleneksel pazarlamanın etkisinin azalmasıyla dijital pazarlamaya yönelmiştir. Sosyal medya vasıtasıyla tüm markalar hızla yayılmaktadır.

Belli bir hayat tarzına erişimi hedefleyen tüketici için ürün özelliği ve marka deneyimi öne çıkmaktadır. Teknolojinin etkisiyle farklı ülkelerden ürün temini yoluna gidilebilmektedir. Diğer taraftan, tüketim kültürünün etkisi, ürün çeşitliliğinin artması, alışveriş merkezlerinin çoğalması gibi unsurlar tüketicilerin tercihini farklılaştırabilmektedir.

4.17 Sektörde Tüketici/Alıcı Tercihleri ve Son Trendler

Tacik tüketici tercihleri teknolojide meydana gelen değişimlerin de etkisiyle farklılaşmakta ve tüketim kültürü yaygınlaşmaktadır. Bilgiye erişim arttıkça karar alma sürecinde diğer tüketiciler ile ürün uzmanlarının görüşleri öne çıkmakta, tüketiciler bilinçli tercihte bulunmaya özen göstermektedir. Bu suretle tüketiciler hızlı karar vermeye yönlendirilmektedir.

Gelir düzeyi düşük olan tüketicilerin bazen daha ucuz malları tercih ettiği de bilinmektedir. Televizyon kanallarının tüketici tercihlerindeki reklam etkisi hala devam etmekle beraber bu etki geçmişe göre azalmaktadır. Görsel, billboard, reklam panolarında sergilenen ünlü marka ve firmaların görselleri Tacik tüketici algısını son zamanlarda değiştirmektedir.

Tacik halkı arasında Türk malının kaliteli olduğu algısı oluşmuştur. Bu husus ihracat potansiyelimiz açısından önemli bir üstünlük olarak değerlendirilmektedir.

4.18 Sektörde Vergiler

841869 GTİP numarası için Tacikistan'da uygulanan Gümrük Vergisi %0, KDV %14'tür.

4.19 Varsa Sektöre Yönelik ve Genel Tarife Dışı Engeller

Tacik Gümrük Kanunu genel olarak DTÖ gerekliliklerine ve Mal Transit Kuralları Anlaşması'na uygun olmakla birlikte Tacik Gümrük İdaresi eşyanın gümrük kıymetini referans fiyat yöntemine göre belirlemektedir. Bu yöntemle göre, Gümrük İdaresi tarafından GTİP ve ülke bazında hazırlanan referans fiyatlar esas alınmakta olup ithal edilen eşyanın beyanname veya fatura değerinin referans fiyattan az olması durumunda belirlenmiş referans fiyatlar üzerinden vergilendirme yapılmaktadır.

Sağlık, emniyet ve güvenlik nedenleriyle eşyanın belgelendirilmesi için aşırı bürokrasi uygulamaları, tarife dışı engel olarak sayılabilir. Tacikistan, SSCB döneminden kalma standartlar sistemini büyük ölçüde muhafaza etmiştir. İyi donanımlı laboratuvarların, eğitilmiş personelin ve şeffaf fiyatlandırma ve düzenlemelerin eksikliği, belgelendirme sürecinin işleyişini olumsuz etkilemektedir.

5. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Fırsatlar

Tacikistan'a yönelik ihracat potansiyeline ilişkin Müşavirliğimizce yapılan GZFT analizi sonucu aşağıdaki hususlar "fırsat" olarak tanımlanmıştır.

- Çin'in kuşak ve yol girişimi projesi paydaşlığı
- AB'nin küresel geçit projesi paydaşlığı
- Büyük projelere uluslararası finansman desteği
- Mal ihracatımızın güçlü olduğu inşaat malzemeleri, hazır giyim, makine ve mobilya gibi sektörlerde dışa bağımlılık
- Hizmet ihracatımızın güçlü olduğu müteahhitlik ve müşavirlik hizmetlerinde dışa bağımlılık
- Yumuşak güç unsurlarının (Türk dizileri, Mevlana, Enver Paşa, TİKA, TTÖMER, THY, Sünni Müslümanlık vb.) ticari fırsatlara zemin hazırlaması

6. Sektörde İhracatçılarımızı Bekleyen Tehditler

Tacikistan'a yönelik ihracat potansiyeline ilişkin Müşavirliğimizce yapılan GZFT analizi sonucu aşağıdaki hususlar "tehdit" olarak tanımlanmıştır.

- Rusya-Ukrayna savaşının uzaması
- Afganistan'a komşuluk
- Komşu ülkelerle sınır ihtilafları
- Komşu ülkelerle sınırı aşan sular sorunu
- Doğal afetlere ve iklim değişikliğine karşı yüksek kırılganlık

7. Sektörde İhracatın Artırılması için Firmalara Öneriler

Tacikistan'a ihracatımızın artırılması için;

- vizelerin karşılıklı kaldırılması,
- ticaret heyeti programlarının düzenlenmesi,
- Türk ve Tacik şirketlerinin fuarlara karşılıklı katılımı,
- karşılıklı ülke tanıtımlarına ağırlık verilmesi,

- iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması yapılması,
- bir Türk kamu bankasının Tacikistan'da faaliyete geçmesi,
- Türk Eximbank'ın alıcı kredisi vermesi,
- kamu ve uluslararası kuruluşların ihalelerinin takip edilmesi,
- yumuşak güç unsurlarının etkili kullanılması,
- yerinde pazar araştırması ziyaretleri yapılması

önerilmektedir.

8. Belirtilmesinde Fayda Görülen Diğer Hususlar

2024 yılı Şeffaflık Örgütü Yolsuzluk Algı Endeksi'nde, 180 ülke arasında 164. sırada yer alan bir ülkedeki uygulamaların resmi olarak yayınlanan düzenlemelerden önemli ölçüde farklı olabileceğini dikkate almak gerekir.

9. Genel Değerlendirme

Tacikistan'ın dağlık yapısı ve iklimi tarımı zorlaştırırsa da tarımsal üretim ülke ekonomisi için hayati önemdedir. Meyve ve sebze, özellikle küçük çiftçiler için gelir kaynağı ve sağlıklı beslenmenin temelidir. Ancak hasat mevsimi dışında taze ürün arzı sınırlıdır. Ülkedeki sınırlı soğuk depo kapasitesi ve kış aylarında yolların kapanması nedeniyle, Başkent Duşanbe'de satılan ürünlerin büyük kısmı ithal edilmektedir. Bu durum meyve-sebze fiyatlarında mevsimsel dalgalanmalara ve gıda güvenliğinde kırılganlığa yol açar. Dolayısıyla meyve-sebzede taze kalitenin korunması ve arz istikrarının sağlanması amacıyla soğuk zincirin güçlendirilmesi kritiktir.

Tacikistan'da meyve ve sebze soğuk zinciri hâlen yetersiz kalmakta, ürün arzı sezonluk dalgalanmalara ve yüksek kayıplara açıktır. Soğuk depo altyapısının başta Khatlon ve Sughd olmak üzere tüm ana üretim bölgelerinde hızla güçlendirilmesi gerekmektedir.

Tacikistan pazarına giriş yapmayı planlayan Türk firmaları için en önemli başarı kriteri, yerel ihtiyaçlara uygun çözümler geliştirmektir. Enerji verimliliği yüksek ve hibrit sistemlerle çalışan soğuk hava depolama çözümleri, ülke şartlarına en uygun ürün gruplarındandır. Ayrıca, kurulum sonrası bakım hizmetlerinin sunulması, kullanıcı memnuniyetini artıracaktır. Khatlon, Sughd ve Duşanbe bölgelerinde pilot projelerle başlanarak referans tesisler oluşturulması, pazar güveni açısından önemli olacaktır.

10. Yararlı Adresler

Tacikistan Ekonomik Kalkınma ve Ticaret Bakanlığı	www.medt.tj
Tacikistan Devlet Mülk Yönetimi ve Devlet Yatırım Komitesi	www.investcom.tj
Tacikistan Vergi Komitesi	www.andoz.tj
Tacikistan Ulusal Bankası	www.nbt.tj
Tacikistan Maliye Bakanlığı	www.minfin.tj
Tacikistan Çalışma, Göç ve İstihdam Bakanlığı	www.mehnat.tj
Tacikistan Ticaret ve Sanayi Odası	www.tpp.tj
Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Danışma Kurulu	www.investmentcouncil.tj
Tajinvest	www.tajinvest.tj
Tacikistan Sanayi ve Yeni Teknolojiler Bakanlığı	www.sanoat.tj

11. Kaynakça

- ACDI/VOCA
- Alibaba-Henan Tianjie Cold Chain Equipment
- blackridgeresearch.com
- Dünya Bankası
- EBRD
- ebrdgeff.com-Tacikistan GEFF
- FAO
- FreshPlaza
- Made-in-China-Hangzhou Yoycool Tech
- Tacikistan Tarım Bakanlığı
- UNICEF
- UNIDO
- Yerel Haber Kaynakları

UYARI: Bu çalışma, güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmada yer verilen veri, görüş ve değerlendirmeler hiçbir kişi veya kuruma taahhüt içermemektedir.